

DEVELOPMENT OF DISTANCE EDUCATION IN UZBEKISTAN

¹Dushayeva Gulbahor Dehqanovna, ²Umarov Husniddin Egambayevich

Teachers of Gulistan State University

Dushayevagulbahor78@mayl.com

ABSTRACT

Methods are given in this final work definition of technology of distatsionny training and relationship of the teacher and students. In addition in work problems of distance learning and conceptual bases of creation of remote courses are considered.

Keywords: education system, modern knowledge, secondary higher education, methodology

INTRODUCTION

O'zbekiston jahon standartlariga mos ta'lim tizimini rivojlantirishga ko'p harakatlar qilmoqda. Mamlakatimizning maydoni kattaligi va markazdan geografik uzoqlashgan regionlar mavjudligi elektron ta'limni rivojlanishiga asosiy sabab bo'lib, unga katta ahamiyat berilyapti Hozirgi moliyaviy tanqislik davrida, ta'limning bu turidan keng miqyosda foydalanish lozim. Mazkur ta'lim turini joriy qilish bilan bog'liq ayrim muammolarning kelib chiqishi tabiiy. Bular asosan mablag'lar, texnika ta'minoti va shu sohada malakali muhandis hamda pedagog kadrlar yetishmovchiligi, lekin biz shu muammolarni imkoniyat darajasida hal qilishimiz zarur chunki, O'zbekiston sharoitida masofaviy ta'limni tashkil qilinish katta samara berishi aniq.

Mamlakatimiz ta'lim tizimida sezilarli o'zgarishlar ro'y berayotganligi kun sayin yaqqol sezilyapti. Turli ta'lim shakllari qatori ayniqsa, masofadan o'qitish keng qo'llanilayotgatliligi ham quvonchli hol. Ko'pchilik internetdan faqatgina yangiliklar bilan tanishish, informatsiya qidirish, elektron pochtdan foydalanish uchun foydalanishi sir emas. Internetning imkoniyatlari kundan - kunga oshib bormoqda, shu bilan birga internetdan foydalanishning yangi bosqichi boshlandi, ya'ni internet turli sohalarga tadbiiq qilinmoqda. Internet texnologiyalari: masofadan o'qitish, elektron kutubxonalar, telemeditsina, telemetrologiya, elektron tadbirkorlik, elektron magazinlar va boshqalar. Deyarli har daqiqada sayyoramizning turli burchaklarida o'zgarishlar, yangilanishlar va kutilmagan voqea - hodisalar sodir bo'moqda, har bir kunimiz kuchli informatsiya oqimi ostida kechmoqda shu bilan birga informatsiya oqimi bizni uyda, ishxona va ta'tilda ta'qib etmoqda. Inson informatsiya ta'siridan holi normal faoliyat yurita olmaydi va hayotni anglash, uni o'rganish informatsiyalarni yig'ish va o'zlashtirish orqali kechadi. Insonning bilimlilik darajasi ham ma'lum davr ichida shaxs tomonidan o'zlashtirilgan axborotning ko'p yoki ozligi bilan belgilanadi.

Shuning uchun zamonaviy bilimlar sari keng yo'l ochish ta'limotni takomillashtirishda yangi axborot texnologiyalardan unumli foydalanish bugungi kunning talabiga aylandi. Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi hamda O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni ham zimmamizga shu ma'suliyatni yuklaydi. Va'holanki ta'lim tizimida sezilarli o'zgarishlar ro'y bermoqda. Ta'lim tizimida masofadan o'qitish uslubi shakllari qo'llanilmoqda. Masofadan o'qitish uslubi bu sirtqi o'qishning yangi shaklidir. Masofadan o'qitish bu mustaqil o'qishdir. Mustaqil o'qish insonning mustaqil fikrlash, holatni baholash, xulosa va bashorat qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masofadan o'qitishning yana bir afzalligi shundaki, unda o'quvchi o'ziga qulay vaqtda va hattoki ishdan ajralmagan holda o'qishi mumkin. Aynan shu afzalliklari tufayli bu uslub dunyoda hozirgi kunda keng tarqalgan. Ko'pgina yirik korxonalar mutaxassislari malakasini oshirish yoki o'zgartirish uchun shu uslubdan foydalanib, yiliga millionlab dollarlarni tejamoqdalar. Masofadan o'qitishning yana bir afzallik tomoni unda o'qish muddatini o'quvchi o'zi belgilaydi, ya'ni talaba ixtiyoriy paytda o'qishni boshlaydi, materiallarni o'qituvchi nazoratida o'zlashtiradi. O'zlashtirish topshiriqlarni, testlarni bajarishiga

qarab aniqlanadi. O'quvchi berilgan programmani qanchalik tez o'zlashtirsa, shunchalik tez o'qishni tugatadi va guvohnoma oladi. Programmani o'zlashtira olmasa, unga mustaqil ishlab, o'qishni davom ettirishga imkoniyat beriladi.

Ushbu uslubning ko'plab afzallik tomonlari borligi ko'pchilikka ayon. Barcha oliy o'quv yurtlarida masofadan o'qitish texnika va texnologiyasini amalga oshirish borasida qator ishlar olib borilmoqda. Axborot texnologiyalarni rivojlanishi masofadan o'qitishni tashkil etishga yangicha yondashuvni taqozo etadi. Masofadan o'qitishni tashkil etishni hozirgi zamon modellarining asosida kommunikatsiya va tarmoq texnologiyalari yotadi.

MO' asosida ta'lim berish uchun o'qish istagida bo'lgan aholining muayyan qismini ta'lim muassasasi joylashgan yerga yig'ish shart emas. Ikkinchidan, tinglovchi yoki o'quvchi tomonidan ortiqcha sarf - xarajat qilish zarurati bo'lmaydi. Uchinchidan, bu ta'lim turiga jalb qilinuvchilarning yosh cheklanishlarini istisno qilish mumkin. MO' ga jalb qilinuvchi kontingentni quyidagi ijtimoiy guruhlarga mansub bo'lgan shaxslar tashkil qilishi mumkin:

- a) ikkinchi oliy yoki qo'shimcha ma'lumot olish, malaka oshirish va qayta tayyorgarlik o'tash istagida bo'lganlar;
- b) mintaqaviy hokimiyat va boshqaruv rahbarlari ;
- c) an'anaviy ta'lim tizimining imkoniyatlari cheklanganligi sababli ma'lumot olaolmagan yoshlar;
- d) o'z ma'lumot maqomini zamonaviy talablar darajasiga ko'tarish istagida bo'lgan firma va korxonalar xodimlari;
- e) ikkinchi parallel ma'lumot olishni xohlagan tinglovchilar;
- f) markazdan uzoqda, kam o'zlashtirilgan mintaqalar aholisi;
- g) erkin ko'chib yurishi cheklangan shaxslar;
- h) jismoniy nuqsonlari bo'lgan shaxslar;
- i) harbiy xizmatda bo'lgan shaxslar va boshqalar.

MAIN PART

O'zbekiston sharoitida MO'ni tashkil qilish katta samarabera diva hozirgi kundata'limning buturidankengmiqyosd afoydalanish lozim. Masofaviy ta'lim (MT) - bu o'qituvchi va o'quvchi bir biri bilan masofa yoki vaqtorqalija ratilgansababli, informatsion texnologiyalardan fodalani lganta'lim turi. Buta'lim turini bir necha modellarimavjud, ular masofaviy ta'lim tashkil qilinishiga sabab bo'lgan vaziyatlar bilan farqlanadi: geografik sabablar (mamlakat maydoni, markazlardan geografik uzoqlashgan regionlarmavjudligi), mamlakatni kompyuterlashtirish va informatsiyalashtirish darajasi, transport va kommunikatsiyalar rivojlanish darajasi, masofaviy ta'lim uchun mo'taxasislarmavjudligi, ta'lim sohasidainformatsion va kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish darajasi, mamlakatning ta'lim sohasidagi odatlari.

Masofaviy ta'limning metodik, iqtisodiy, sotsial yutuqlar va afzalliklari, hamda kamchilik va salbiy tomonlari mavjud. Metodik yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- a) darsjadvalniqulayligiafzalliklardanbiriibo'lib,o'quvchio`zigama'qulbo'lganvaqtdao`quvjarayonigaqatna shishimumkin;
- b) qulayfoydalanishmanzillari: o'quvchiinternet-kafe, uy, mexmonxona, ishjoyidavaboshqajoylardano`quvjarayonigaqatnashishimumkin;
- c) qulay o`qish tempi; ta'lim, o`quvchilar yangi bilimlarni tushunish tempida o`tkaziladi;
- d) qulay o`quv reja:. o'quv rejani talabalarga individual va davlat ta'lim talablariga mos holatda tashkil qilish mumkin;
- e) ma'lumotlar bazasini to`planishi va oldingi o`qigan talabalar bilimlarini to`plash va undan foydalanish imkoniyati;
- f) ko'rgazmali qulayliklari, multimediya imkoniyatlaridan to`liq foydalanish imkoniyati;
- g) malakali o`qituvchilarni tanlab ta'lim jarayoniga jalb qilish.

Iqtisodiy yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

Cheksiz masofaga ta'lim berish. O`qituvchi va o`quvchilar o`rtasidagi masofa hech qanday ahamiyatga ega emas.

Ish jarayoniga xalaqit bermasligi. O`quvchi ishdan ajralmas holatda ta'lim oladi.

O`quvchilar sonini oshirilishi. Masofaviy ta'lim texnologiyalarni to`lik qullagan o`quv muassasa talabalar soni 2-3 barobar oshishi mumkin.

Narxi. Masofaviy ta'lim kurslari 2 va 3 barobar oddiy kurslarga qaraganda arzon.

Sotsial yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

Ijtimoiy guruhlarga ajratish yo`qligi. Masofaviy ta'lim kursida ikkinchi oliy yoki qo`shimcha ma'lumot oluvchilar, malaka oshirish va qayta tayyorgarlik o`tash istagida bo`lganlar; ikkinchi paralel ma'lumot olishni xohlagan talabalar; markazdan uzoqda, kam o`zlashtirilgan mintaqalar aholisi; jismoniy nuqsonlari bo`lgan shaxslar; armiya xizmatida bo`lgan shaxslar; erkin ko`chib yurishi cheklangan shaxslar; va boshqalar qatnashishi mumkin.

Yosh cheklanishlari yo`qligi. O`qishga jalb qilinuvchilarning yosh cheklanishlarini istisno qilinadi.

Ammo masofaviy ta'limda salbiy tomonlari ham borligi haqida aytish lozim. Ularga quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

Elektron holatdagi ta'lim va muloqot jarayonlarga ishonchsizlik. Ushbu sababdan talabalar asosan virtual holatdagi ta'lim turida emas, balki oddiy (kunduzgi va sirtqi) ta'lim turlarida o`qish istagida bo`lishadi.

Davlat masofaviy ta'lim standartlari yo`qligi va natijada davlat nusxasidagi diplom berilmasligi. Shu sababdan ko`pgina masofaviy ta'lim kurslari bitiruvchilariga faqat ushbu kursni bitirganligi haqida sertifikat yoki guvohnomalar berishadi.

Virtual muhit va texnika ta'minot bilan bog`liqligi. Masofaviy ta'lim internet borligi, undan foydalanish narxi, tezligi va servislar mavjudligiga, maxsus kommunikatsion texnikalar mavjudligi va ular ishlashiga taalluqli.

Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari.
Masofaviy ta'limning asosiy texnologiyalariga quyidagilarni kiritish mumkin:
interaktiv texnologiyalar quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

- a) internet masofaviy ta'lim portali;
- b) video va audio konferentsiyalar;
- d) elektron pochta orqali ta'lim;
- e) internet orqali mustaqil ta'lim olish;
- j) uzoqdan boshqarish sistemalar;
- h) onlayn simulyator va o`quv dasturlar;
- i) test topshirish sistemalari.

Interaktivbo`lmagan texnologiyalarga quyifagilarni kiiritamiz:

- a) video, audio va bosmaga chiqarilgan materiallar.
- b) televizion va radio ko`rsatuvlar.
- d) disklarda joylashgan dasturlar.

Video va audio konferentsiyalar - bu internet va boshqa telekommunikatsion aloqa kanallari yordamida ikkita, uzoqlashgan auditoriyalarni telekommunikatsion holatda bir biri bilan bog`lab ta'lim olish yo`li. Video va audio konferentsiyalar uchun katta hajmda maxsus texnika, yuqori tezlikga ega bo`lgan aloqa kanali va o`qitishni tashkil qilish uchun xizmat ko`rsatuvchi mutaxassislarni jalb etish bo`ladi. Internet orqali mustaqil ta'lim olish - bu internetda joylashgan ko`pgina saytlarda joylashgan katta hajmdagi ma'lumotlar ustidan mustaqil ravishda ishlash va yangi bilimlar olish yo`li. Elektron pochta orqali ta'lim esa eng ommaviy iinternet xizmatlaridan foydalanib, o`quvchi va o`qituvchi o`rtasida xatlar orqali muloqot o`rnatib ta'lim olish yo`lidir. U yordamida har xil test, vazifa, savol-javob va ko`rsatmalarini (matn, grafika, multimediya, dasturlar va boshqa ko`rinishida) jo`natib qabul qilishimiz mumkin.

CONCLUSION

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki - masofaviy o`qitish bugungi kunda nafaqat o`quv maskanlari uchun zarur, balki bugungi kundagi globalizatsiyalash jarayonida katta-katta korxonalariga, muassasalarga o`zlariga mutaxassislar tayyorlashda, ularni qayta tayyorlashda, ularning bilim darajalarini va ko`nikmalarini yuqori darajada ushlab turishda muhim o`rin tutadi. Masofaviy o`qitishni qo`llagan holda aholining umumiy bilim darajasini va bu bilimning sifatini oshirish imkoni mavjud. Aholining barcha qatlamlarini bilim olishdagi ixtiyoriy talablarini qondirish mumkin bo`ladi. Bilimlarni o`z vaqtida keng aholiga tarqatish imkoni mavjud. Yagona ta`lim muhitini yaratib, unda barcha bilimlarni mujassamlashtirish imkoni mavjud. Masofadan o`qitish usulida o`quvchi va o`qituvchi bir-biridan masofa bilan ajralgan bo`lsa ham doimiy muloqot saqlanib qoladi. Bu o`qitishni nazorat qilishning alohida usuli bo`ladigan elektron pochta va internet texnologiyalari yordamida amalga oshiriladi.

REFERENCES

1. *Andreev A.A.* Masofaviy ta'limga kirish: o'quv qo'llanma... - M.: WU, 1997.
2. Masofaviy ta'limning afzalliklari va kamchiliklari // Ta'lim: muvaffaqiyatga erishish yo'li. - Ufa, 2010 yil.
3. *Zaychenko T.P.* Masofaviy o'qitish asoslari: nazariy va amaliy asos: o'quv qo'llanma. - SPb.: RSPU nashriyoti im. A.I. Gertsen, 2004. - 167 p.
4. *Malitikov E.M.* Masofaviy ta'limni rivojlantirishning dolzarb muammolari Rossiya Federatsiyasi va MDH mamlakatlari / E.M. Malitikov, M.P. Karpenko, V.P. Kolmogorov // Huquq va ta'lim. - 2000. - № 1 (2). - S. 42-54.
5. *Polat E.S.* Masofaviy o'qitishning pedagogik texnologiyalari / E.S. Polat, M.V. Moiseeva, A.E. Petrov; tahrir. Polat E.S. - M.: Akademiya, 2006 y.
6. Masofaviy o'qitish nazariyasi va amaliyoti / ed. Polat E.S. - M.: Akademiya, 2004 yil.
7. *Xutorskoy A.V.* Masofaviy ta'lim va uning texnologiyalari // Computerra. - 2002. - № 36. - S. 26-30